

Columbia FDI Perspectives

Perspectives on topical foreign direct investment issues by
the Vale Columbia Center on Sustainable International Investment

No. 57 January 23, 2012

Editor-in-Chief: Karl P. Sauvant (Karl.Sauvant@law.columbia.edu)

Managing Editor: Jennifer Reimer (FDIPerspectives@gmail.com)

Nation states and nationality of MNEs

by
Seev Hirsch *

Hebrew Translation

מדינות לאום והלאומיות של תאגידים רב-לאומיים.
זאב הירש

(מאמר זה מוקדש לזכרו של פרופסור ג'ון סטופפרד ששלח לי את הערותיו על נוסח מוקדם).

מטרתה של הפרספקטיבה הנוכחית היא לבחון את היחסים בין תאגידים רב-לאומיים (תר"ל) לבין מדינות הבית שלהם. השימוש במונח "לאומיות" נועד להדגיש את הניגוד שבין מושג זה המתייחס למדינה ו"רב-לאומיות" המתייחס לתאגידים העסקיים. הנושא שאני מבקש לבחון הוא אם ככלל, כאשר שאר התנאים שווים, יש למדינת לאום העדפה בין היותה "מדינות בית" לבין היותה "מדינה מארחת" לתר"לים? זו אינה שאלה טריוויאלית, אם נביא בחשבון שבמדינות רבות, בעיקר באלה הנחשבות לכלכלות "מתעוררות" מקובל להתייחס אל השקעה ישירה בחו"ל (outward foreign direct investment – OFDI) בשלילה וזאת, בעוד שתקופה ארוכה אחרי, שהן בדרג הממשל והן בין אנשי האקדמיה היה מקובל לקדם בברכה השקעות בינלאומיות נכנסות (inward foreign direct investment – IFDI).

תשובתי הטנטטיבית לשאלה שהוצגה כאן היא חיובית. פעילויות הערך של התר"ל מצמצמות את המחסומים המפרידים בין המדינות לבין מקורות האספקה ובין השווקים שלהן. דבר זה מסייע למדינות הבית להגדיל את התמורה שהן מקבלות תמורת השתתפותן בחלוקת העבודה הבינלאומית, ניצול יתרונות לגודל וניצול היתרון התחרותי של התר"לים שלהם. ניתן להניח שהרחבת היקף הפעילות הגלובאלית המתאפשרת ע"י השקעות בינלאומיות של התר"לים מפצה את מדינת הבית על אובדן הכנסות המס וצמצום הריבונות הכרוכים בהשקעות ישירות בחו"ל.

* Seev Hirsch (hirsch@post.tau.ac.il) is Emeritus Professor at The Leon Recanati Graduate School of Business Administration at Tel Aviv University. The writer is grateful to Lorraine Eden, Rainer Geiger, Niron Hashai, and Steve Kobrin for their helpful comments on an earlier text. **The views expressed by the author of this Perspective do not necessarily reflect the opinions of Columbia University or its partners and supporters. Columbia FDI Perspectives (ISSN 2158-3579) is a peer-reviewed series.**

הטענה שהסטאטוס של "מדינת בית" בדרך כלל עדיף על זה של "מדינה מארחת" מתבססת על המושג התיאורטי "קנס המרחק" (distance penalty). את הקנס משלמים בכל מקרה בו עסקה כלכלית מתקיימת מעבר לגבולות בינלאומיים. הוא מורכב מהעלויות שמקורן בהבדלים השיטתיים בין המרכיב החוקי, המוסדי והפיננסי שבין עלויות הכרוכות בעסקאות מקומיות ובינלאומיות. קמ"ר מהווה מחסום בפני תנועה בינלאומית של סחורות, שירותים והשקעות הון. ההתקדמות הטכנולוגית הענקית בתחבורה, במחשוב ובתקשורת צמצמה משמעותית את העלויות הכרוכות באינטראקציות בינלאומיות בעשורים האחרונים, אך לא חיסלה אותם.

לולא העלות הכרוכה בעשיית עסקים בינלאומיים היו המושגים של מדינת בית (home country) ומדינה מארחת (host country) חסרי משמעות ולא ניתן היה להבחין ביניהן. נוכחות התר"ל במדינת הבית ובמדינה המארחת מרחיבה את היקף הפעילות הכלכלית שלהן וזאת כאשר שתיהן משלמות את המחיר של פעילות בינלאומית במונחים של אבדן הכנסות ממסים וצמצום יכולתן לקבוע מדיניות כלכלית. קנס המרחק יוצר את ההבחנה וזאת עקב ההשלכות הלא-סימטריות שלו על מדינת הבית והמדינה המארחת. שלוחה של תר"ל במדינת הבית נהנה, ממה שניתן לכנות "זכות סירוב ראשונה" כאשר היא מתחרה על הקמת עסק חדש עם שלוחת התר"ל הפועלת במדינה מארחת. המשמעות היא ששלוחות במדינת הבית יכולות להשתתף "בכל מרכז" המתקיים במסגרתה של התר"ל. מובן מאליו כי כאשר בדיקה מראה שמיקום במדינה כלשהי עדיף על מיקום במדינת הבית, יוקם העסק החדש במקום העדיף. אולם אם בדיקת עלות/תועלת תצביע על שוויון תועדף החלופה הביתית. שיקולים דומים ישפיעו על החלטות המיקום של התאגיד כאשר מדובר בהרחבת צמצום, סגירת או מכירת פעילויות ערך קיימות, או באורח כללי יותר, בנגישות למשאבים, כולל זמנם של אנשי ההנהלה הבכירה. רמת קנס המרחק הנמוך, בזכות הקרבה למקבלי החלטות האסטרטגיות בתר"ל מזכה את הפעילויות הביתיות ביתרון ממשי לעומת הפעילויות המוקמות במדינות המארחות.

הניתוח לעיל מצביע על כך, שכאשר מדובר במעמד מול תר"ל, צפוי שמדינת הלאום תעדיף מעמד של מדינת בית על פני מדינה מארחת כאשר שאר התנאים שווים. אולם עלינו לזכור כי רק במקרים נדירים שאר התנאים שווים ורק במקרים נדירים קובעים תר"ל את זהותם הלאומית בעצמן. במרבית המקרים הזהות הלאומית של תר"ל נקבעת באקראי בעקבות "תאונת לידה". מכאן שהמשמעות של העדפות מדינות הבית למדיניות הציבורית שלהן איננה מובנת מאליה.

ללאומיות של תר"ל יכולה להיות בעלת משמעות ציבורית כאשר מדובר בשינוי הבעלות. במדינה שלי, ישראל, נמכרו בשנים האחרונות מספר תר"לים לחו"ל וכך שינו את לאומיותם. חברת מכתשים אגן, יצרן רב-לאומי של מוצרי הדברה, המעסיקה כ-4000 עובדים בכ-50 מפעלים בעולם מהווה דוגמא. מכתשים אגן נמכרה בשנת 2011 לחברה סינית ממלכתית בשם ChemChina בסכום שהתבסס על ערך חברה בסך US\$ 2.4 מיליארד. אין ספק שהעסקה הייתה כדאית לחברת האחזקות IDB Holdings בעלת המניות העיקרית של מכתשים אגן. ראוי היה לבחון אם העסקה עלתה בקנה אחד עם האינטרס הציבורי. יש לציין ששאלה זו לא נידונה בציבור וזאת למרות העובדה שמספר גדול של עובדים, ספקים ושאר בעלי חזקה הושפעו על ידי עסקת המכירה, ומיליוני דולרים של כספי ציבור הוזרמו לקופת מכתשים אגן ושל חברות דומות במהלך השנים.

ראוי לסכם את הדיון בציטוט מפרי עטו של הכלכלן הידוע ג'. מ. קיינס, אשר בשנות ה-20 המוקדמות התנגד נחרצות להשקעות פיננסיות זרות שמקורן בבריטניה. יחסו להשקעות ריאליות היה שונה בתכלית: "נטילת הסיכון הכרוכה בהשקעת משאבי הון בארצות חוץ לקידום מסחר, כריית וניצול מחצבים, היא נוהג רב שנים, שהוכיח את עצמו בדרך כלל כמביא תועלת ענקית לעמים שניחנו באומץ, ובאופי והיו בעלי המשאבים הנדרשים. אין ספק שאלה הווא את בסיס עושרם הלאומי של האנגלים והסקוטים הסיכונים אכן היו

עצומים, אולם התשואה הייתה בהתאם. אין דבר שיאמר כאן אשר יוכל להטיל ספק בדבר היתרון הלאומי הכרוך בסוג זה של השקעה".¹

תקפם של רעיונות אלה לא פג עד היום.

שהחומר ילווה באישור בנוסח הבא בתנאי ניתן לשכפל את החומר הכלול בפרסום זה
Columbia FDI Perspectives, "לאומיים-ם רבזאב הירש", "מדינות לאום והלאומיות של תאגידי
Vale Columbia באישור מס. 57, ינואר 2012. שוכפל
Center on Sustainable International Investment www.vcc.columbia.edu .
Vale Columbia Center at vcc@law.columbia.edu ל לשלוח עותק נא

לקבלת מידע נוסף נא להתקשר ל

Vale Columbia Center on Sustainable International Investment, Jennifer
Reimer, FDIPerspectives@gmail.com or jreimer@lyphlaw.com.

The Vale Columbia Center on Sustainable International Investment (VCC –
www.vcc.columbia.edu)

גברת ליסה סאקס הוא מיזם משותף של בית הספר למשפטים של אוניברסיטת בהנהגתה של
שואף להגיע לעמדת מנהיגות VCC של האוניברסיטה Earth Institute קולומביה וה
מתמקדת בניתוח VCC. בכלכלה העולמית (FDI) ם הקשורים להשקעות ישירות בנושאי
ישירה על מדיניות ציבורית ועל המשפט של השקעות והוראת ההשלכות של השקעה
בינלאומיות

¹ J. M. Keynes, "Foreign investment and national advantage," reprinted in D. Moggridge, ed., *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, vol. 19 (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), p. 275.